

Arcélek, útszélek

AGNÈS VARDA ÉS JR FILMJE

LEGJOBB DOKUMENTUMFILM
ARANY SZEM-DIJ
CANNES-I FESZTIVÁL
2017

90 OSCARS

LEGJOBB DOKUMENTUMFILM-JELÖLÉS

Arcélek, útszélek (Visages Villages / Faces Places)

Agnès Varda és JR filmje
francia dokumentumfilm magyar felirattal, 89 perc, 2017

Több közös vonás van az idén 90 éves Agnès Vardában, akinek egyedi filmművészeti vízióját az ötvenes évektől kezdve világszerte ünneplik a lelkes filmszeretők, valamint az Instagramon több, mint egymillió követővel rendelkező, 35 éves fényképész/street artist JR-ben, mint elsőre gondolnánk. Mindketten életreszóló szenvedéllyel foglalkoznak a képekkel, megalkotásuk módjával, elhelyezésükkel és megosztásukkal. Agnès a játékfilm és a dokumentumfilm műfajában éli meg ezt, JR pedig a világ számos pontján feltűnő, gigantikus szabadtéri fotóinstallációi által. Amikor a Varda régi rajongójának számító JR felkereste Agnèst Rue Daguerre-i otthonában, mindketten azonnal tudták, hogy együtt akarnak dolgozni.

Az ARCÉLEK, ÚTSZÉLEK kettejük szívmengető utazását mutatja be a vidéki Franciaország tájain, és a hihetetlen, gyengéd barátságot, ami útjuk során kettejük között szövődött.

Fesztiváldíjak

A legjobb dokumentumfilm közönségdíja, Toronto (2017)
Oscar-jelölés a legjobb dokumentumfilm kategóriában (2018)
Independent Spirit díj (2018)

Cinema Eye Honors díj (2018), csaknem az összes jelentős filmkritikus kör díjazottja.

A film eddig 32 nemzetközi filmes díjat és 32 jelölést kapott.

Agnès Varda

Agnès Varda 1928-ban a belgiumi Ixelles-ben született és itt nőtt fel négy testvérével. 1940-ben a családja Dél-Franciaországba költözött a világháború elől menekülve. Tinédzser éveit Sète-ben töltötte, majd Párizsba költözött, ahol az École du Louvre hallgatója volt és fényképezést tanult az École de Vaugirard esti képzésén. Varda 1948-ban kezdett fotósként dolgozni Jean Vilar oldalán, a neves színész és színházi rendező ekkor alapította meg az Avignon-i Színházfesztivált, majd később a párizsi Théâtre National Populaire-t. Varda első saját kiállítását 1954-ben a saját udvarán rendezte meg. Ugyanabban az évben kezdett filmezni autodidakta módon. Megalapította többedmagával a Ciné-Tamaris nevű céget, és megrendezte első játékfilmjét Párbeszéd címmel, mellyel kiérdemelte a „francia új hullám nagyanyja” titulust.

Azóta számos rövidfilmet és egész estés filmet rendezett, játékfilmeket és dokumentumfilmeket egyaránt. 2003-ben vizuális művészi karrierjét is megkezdte a velencei Biennálén. Varda Párizs 14. kerületében, a Rue Daguerre-en lakik. Férje az 1990-ben elhunyt, szintén filmes Jacques Demy volt. Közös gyermekük Rosalie Varda-Demy, aki jelmeztervezőből látványtervező és producer lett; valamint Mathieu Demy, színész és rendező.

Válogatott filmográfia / játékfilmek és dokumentumfilmek

- 1954 **Párbeszéd** / La Pointe courte, l'Age d'Or-díj Bruxelles (1955)
- 1961 **Cléo 5-től 7-ig** / Cléo de 5 à 7, Cannes, Arany Pálma-jelölés, Méliès-díj (1962)
- 1964 **Boldogság** / Le Bonheur, Ezüst Medve-díj Berlinale, Louis Delluc-díj, David Selznick-díj (1965)
- 1966 **Teremtmények** / Les Créatures
- 1975 **Daguerréotypes** (dokumentumfilm), Cinéma d'Art et Essai Díja (1975)
- 1976 **Az egyik énekel, a másik nem** / L'Une chante l'autre pas, Fődíj, Taormina (1977)
- 1980 **Mur murs** (dokumentumfilm), Közönségdíj, Florence (1981) Josef von Sternberg-díj, Mannheim (1981)
- 1981 **Documenteur**, Közönségdíj, Film de Femmes de Bruxelles (1982)
- 1985 **Sem fedél, sem törvény** / Sans toit ni loi, Arany Oroszlán, Velence (1985), Méliès-díj (1985)
- 1987 **Jane B. par Agnes V.** (1988)
- 1987 **Kung-fu mester** / Kung-fu-master, Arany Medve-jelölés, Berlinale (1988)
- 1990 **Nantes-i Jacquot** / Jacquot de Nantes, Cannes-i versenyprogram (1991)
- 1992 **A kisasszonyok 25 évesek** / Les Demoiselles ont eu 25 ans (dokumentumfilm), Un certain regard, Cannes (1993)
- 1993 **L'Univers de Jacques Demy** (dokumentumfilm)
- 1994 **101 éjszaka** / Les Cent et une nuits, Arany Medve-jelölés, Berlinale (1995)
- 2000 **Kukázók** / Les Glaneurs et la glaneuse (dokumentumfilm), Cannes-i versenyprogram (2000), Méliès-díj, Legjobb Európai Dokumentumfilm (2000)
- 2008 **Les Plages d'Agnès** (dokumentumfilm), a legjobb dokumentumfilm César-díja (2009), Arany Csillag díj (2009), Henri Langlois-díj (2009), A kritikusok díja a legjobb filmnek (2008), A francia filmkritikusok díja a legjobb dokumentumfilmnek (2009), Az amerikai filmkritikusok díja a legjobb dokumentumfilmnek (2010)
- 2010 **Agnès de ci de la Varda** (dokumentumfilm)
- 2017 **Arcélek, útszélek** / Visages Villages (dokumentumfilm), Arany Szem-díj, Cannes (2017), Lumiere-díj (2017), A legjobb dokumentumfilm közönségdíja, Toronto (2017), Oscar-jelölés a legjobb dokumentumfilm kategóriában (2018), Independent Spirit díj (2018), Cinema Eye Honors díj (2018), csaknem az összes jelentős filmkritikus kör díjazottja. A film eddig 32 nemzetközi filmes díjat és 32 jelölést kapott.

JR

JR 1983-ban született Párizs mellett, jelenleg Párizs és New York között ingázva él. 2001-ben talált egy kamerát a párizsi metróban és dokumentálni kezdte élményeit a metróban és a háztetőkön, majd a fotókat kültéri városi falakra ragasztotta. Ez vált védjegyévé munkássága kezdetén, mely nagyrészt óriási méretű fekete-fehér fotókból áll. JR szabadon állítja ki munkáit világszerte, olyan emberek figyelmét is felkeltve, akik alapvetően nem járnak múzeumba. Fotói arcokat és emberi történeteket mutatnak be a francia külvárosoktól kezdve Törökorszáig, a Times Square-től a párizsi Pantheonig, a kenyai gettóktól a brazil favelláig. Miközben a képeket felragasztja, a helyi közösség tagjai is részt vesznek a művészi folyamatokban, és semmi nem különíti el az alkotókat a befogadóktól. Mivel ő maga anonymus marad, és soha nem magyarázza el hatalmas képeit, bőven hagy teret a befogadásra tárgya / hősei és a járókelők / értelmezők találkozására. JR munkájának esszenciája: kérdéseket feltenni.

Filmográfia

2010 Women Are Heroes

2012 Wrinkles Of The City: Havana, Cuba (Közös film José Parlával)

2015 Les Bosquets Ellis

Filmek JR munkásságáról

2008 Faces par GMAX

2013 Inside Out: The People's Art Project par Alastair Siddons Wrinkles Of The City: Istanbul par Guillaume Cagniard

2015 Rivages par Guillaume Cagniard

Kiállítások és installációk *(válogatás)*

2004-től kezdődően rendszeresen rendez kiállításokat a világ jelentős múzeumaiban, valamint szabadtéri installációkat készít például az alábbi városokban: Párizs, Tel-Aviv, Jeruzsálem, Velence, Amszterdam, London, Nairobi, Rio de Janeiro, Jaipur, San Diego, Shanghai, Düsseldorf, Miami, Los Angeles, Abu Dhabi, Kuba, Hongkong, Tokio, Berlin, New York, Baden-Baden, Malaga, Katar.

Beszélgetés Agnès Vardával és JR-rel

(Olivier Père interjúja nyomán)

Hogyan született a film ötlete? Miért akartak közösen forgatni?

JR: Kezdjük az elején.

Agnès Varda: A lányom, Rosalie úgy gondoltam, érdekes lenne megismerkednünk. Megtetszett az ötlet.

JR: Én tettem meg az első lépést. Elmentem meglátogatni Agnès-t a Rue Daguerre-i lakásában. Lefotóztam a ház legendás homlokzatát, ahol száz éve lakik. És készítettem róla is fotókat a macskájával.

AV: Az öreganyád százéves, nem én. Legalábbis még nem. Másnap elmentem a stúdiójába. Portrékat készítettem róla, és hamar rájöttem, hogy nem fogja levenni a napszemüvegét.

JR: Aztán másnap megint találkoztunk, harmadnap már együtt teáztunk.

AV: Rögtön éreztem, hogy valamit közösen kéne csinálnunk.

JR: Először egy rövidfilmről beszélgettünk...

AV: ... egy dokumentumfilmről. Világosan látszott, hogy a te falra helyezett nagy emberfotóid, amely a méretüknél fogva bátorítónak hatnak azokra, akikről készültek, és az én módszerem, hogy meghallgatom őket és felhívom a figyelmet arra, amit mondanak, vezetni fog valamihez.

JR: És közösen akartunk útra kelni. Sem Agnès, sem én nem dolgoztunk rendezőtárral korábban.

Miért döntöttek úgy, hogy elsősorban a vidéki francia emberekre fókuszálnak?

JR: Agnès azt akarta, hogy mozduljak ki a városból.

AV: Így van, mert te igazából egy városi művész vagy. Én meg szeretem a vidéket. Gyorsan megegyeztünk abban, hogy kisvárosokba, falvakba megyünk. A te elképesztő fotós teherautóddal indultunk útnak, ami a film valódi szereplője lett. Mindig elvitte a show-t.

JR: Évek óta használom azt az autót, rengeteg projektem volt vele.

AV: Igen, de ez a közös munkánk volt, és együtt indultunk útnak. Nagyon élveztük a közös autókázást a francia vidéki tájakon abban a kocsiban.

Volt valamilyen terv, útvonal a fejükben? Hogyan találták ki a filmet, ami alapvetően a véletlen találkozásokra épít?

AV: Volt, hogy valamelyikünk ismert valakit egy városban, vagy volt egy konkrét elképzelése. Úgyhogy elmentünk és megnéztük. Ahogy a dokumentumfilmeknél lenni szokott – és én nem keveset rendeztem – van egy ötleted, de a véletlen mindig közbeszól – például, hogy kivel találkozol –, aztán dolgok hirtelen összeállnak, és egy konkrét ember vagy hely felé mutatnak. A helyzet az, hogy mi szeretjük a véletlent, a stáblistán is helye van, mint asszisztens.

JR: Az életet akartuk megragadni, mivel a film a mi találkozásunk története is. Az úton a film által egymást is megismertük, és a duóban dolgozás különleges élmény volt. Kicsit jobban megértettem Agnès-t, és ő is megpróbálta megérteni az én művészi működésemet. Sokat beszélgettünk és sok ötletet próbáltunk ki. Végül egy játékfilm víziója kristályosodott ki bennünk.

AV: Ekkor vette a kezébe Rosalie a kormánykereket, és ő lett a producerünk.

A film egy franciaországi utazás, de egyben utazás az emlékezetbe, a személyesbe és a kollektívbe; munkások, gazdák, falusiak emlékei közé.

JR: Bárhol is jártunk, elég gyorsan meg tudtuk mondani, hogy létrejött-e a kapcsolat az adott emberrel.

AV: Az egyik dolog, amit kedvelek benned, hogy nagyon gyorsan dolgozol. Amint találkoztunk valakivel, már el is képzelted, mit kezdhetnénk vele. Például ott az a postás Bonnieux-ben, akit régről ismertem, és akivel akartam, hogy találkozz, mert szeretem a postásokat. Meg a leveleket és bélyegeket is. Te lényegében a világhálón kommunikálsz, és 20 ezer lájkot kapsz, ha posztolsz egy képet. Itt pedig belementél, hogy a postásból a falu hőse legyen, óriási méretben virított a falon. Nagyon büszke volt, hogy olyan hatalmas lett. Onnan mentünk tovább Alpes-de-Haute-Provence-ba.

JR: És valaki megemlítette a gyárat Château Arnoux közelében.

AV: Ismertem egy fickót a helyi moziból, Jimmyt. Itt vetítettem egyszer a Sem fedél, sem törvény című filmet. Ő mutatta meg a gyárat.

JR: Kicsit veszélyes ötletnek tűnt, de mi nagyon kíváncsiak voltunk és elmentünk megnézni. Találkoztunk pár emberrel, és támadt is pár ötletünk.

AV: Az ipari telepek gyönyörűek, és jólelkű emberek dolgoznak ott.

JR: Belementek a csoportképes ötletünkbe. Volt még néhány hely, amit meg akartam mutatni neked, de kiderült, hogy már jártál ott korábban. Inspiráltak a régi fotóid. A filmbeli kollázsok az együttműködésünk gyümölcsei.

AV: És amit a falra ragasztottál, gyakran az én fotóm volt, mint az a nagy kecske a szarvaival. Az a fotó akkor készült, amikor helyszínt kerestünk.

JR: Sok időt töltöttünk Patriciával, a gazdálkodóval, aki megtartja a kecskéi szarvát ahelyett, hogy leégetné születésükkor, mint mindenki más.

AV: Az emberek fellelkesülnek, amikor a munkájukról beszélnek. Az a nő szenvedélyesen mesélt a kecskékről és a szarvokról, a lelkesedése lenyűgöző volt.

JR: És északon is hallottunk pár erős sztorit.

AV: A bányák már mind bezártak, de talákoztunk egy Jeannine nevű nővel, aki az utolsó lakó a bányász-soron. Mesélt az apjáról, és a nyugdíjas bányászok is gyönyörű történeteket osztottak meg velünk erről a világról, amiről nagyon keveset tudunk. Érdekes volt hallgatni, izzott a szenvedély a hangjukban. Nagyon meghatott minket Jeannine története.

JR: Teljesen elvarázsolt, hogyan irányítottad azokat a beszélgetéseket. Nagyon mélyre jutsz, amikor kérdezel.

AV: Te is sokat beszélgettél velük.

JR: Hát persze. Mindig nagyon szerettem ezt a saját munkáimban is. És a te filmjeidben is ezt láttam... a saját, teljesen egyedi megközelítéssel, ami finom és érzékeny.. és feminista.

AV: Hát igen, valóban feminista vagyok!

A nők erőteljesen vannak képviselve a filmben. Megmutatja, hogy milyen fontos szerepük van az mezőgazdaságban és a munkások között is.

AV: Igen, és mindketten úgy gondoltuk, fontos, hogy legyen lehetőségük elmondani a véleményüket.

JR: Ez Agnès ötlete volt. Amikor megmutattam neki a Le Havre-i dokkmunkások fotóit, azt kérdezte: „És hol vannak a nők?”. Ekkor újra felhívtam a dokkmunkásokat és megkérdeztem őket, hogy eljönnének-e a feleségeik a kikötőbe? Azt mondták, hogy sosem szoktak, de talán most az egyszer kivételt tesznek. Nagyon izgalmas volt, hogy a mi projektünkön keresztül ismerték meg a kikötőt.

AV: Három érdekes nő erős mondanivalóval, csodás volt. Nagyon örültem nekik. A dokkmunkások segítettek egymásra tenni a sok hatalmas konténert a kedvünkért. Legóckockaként építettünk belőlük totemoszlopot. Mi-csoda kaland volt!

JR: Azt is meg kell említenünk, hogy a dokkmunkások éppen az egyik legnagyobb sztrájkjuk kellős közepén voltak. Még mindig a hatása alatt vagyok, hogy ilyen tisztelet volt bennük a művészet iránt, ahhoz képest, hogy éppen mit éltek meg.

AV: Az alapötlet, hogy a művészet mindenkié. Azért segítettek nekünk, mert részt akartak venni egy művészeti projektben.

JR: Ahogy az egyik gyári munkás mondta: „A művészetnek meg kell lepnie minket!”. Megzavartuk őket a mindennapi rutinjukban, de ők elfogadtak minket. Ebben az időszakban nagyon súlyos és összetett események zajlottak Franciaországban és a világban, de mi elköteleztünk voltunk a film iránt és az emberek, akikkel találkoztunk, megértették ezt.

AV: Egy szerény kis projekt a világot eluraló káosz idején.

És tényleg, a filmjük felüldülést jelent.

AV: Szerettük a jókedvünket és azt, ahogy csipkelődöttél velem. Saját magunkat adtuk és bevontuk őket is a játékba.

Ön erős kapcsolatokat teremt azokkal az emberekkel, akikkel találkozik. A halottakról is megemlékezik utazásai során, mint Nathalie Sarraute, Guy Bourdin, Cartier-Bresson.

AV: Igen, ismertem őket. Megidézni őket azt jelenti, hogy visszahozom őket a jelenbe. Véletlenül mentem el Nathalie Sarraute (a szerk.: orosz származású francia író) háza mellett. Igazából a helyi farmert kerestem az utca végén, aki kétezer hold földet művel egymaga.

JR: Egy másik helyszín a filmben az elhagyott falu, komoly múlttal. Oda állítottuk le a fotós teherautót és tartottunk ott egy partit a környékbeliekkel.

AV: Aznap éjjel többszáz portré virított a falakon. Másnap eljöttünk. Azóta megtudtuk, hogy a romos házakat lerombolták. Minden változásban van.

JR: Nem dolgozunk folyamatosan, megvannak a különleges napjaink.

AV: Ezt mindig is szerettem a dokumentumfilmezésben. Eltöltesz egy pár napot új emberekkel, barátság zövdik köztetek, aztán megszakad a kapcsolat, éppúgy, ahogy a róluk készült hatalmas faliportrék is eltűnnek a falakról idővel. Tudjuk, hogy ezek a pillanatok mágikusak. A találkozás pillanata is az, a filmezés pillanata, a falra ragasztásé. Nagyon sokat jelent ez nekem.

JR: A pillanat nem tart soká, mégis bevésődik.

Hogyan zajlott a forgatás?

AV: Elmentünk egy-két kiruccanásra, aztán leálltunk, mert én már nem vagyok elég erős, hogy nyolc hétig folyamatosan forgassak a mező közepén állva. Havonta átlagosan két-négy napot forgattunk.

JR: Szerintem ez a módszer jól működött. Lehetőségünk volt átgondolni mindent, reflektálni és felmérni, merre tartunk. Elkezdtük a vágást is. Órákig beszélgettünk, hogy kitaláljuk, merre folytassuk a filmet. Bennem erős az improvizációs késztetés, úgy gondolkodom, hogy „menjünk, tegyünk egy próbát és meglátjuk, működik-e”. Agnès egész szekvenciákban gondolkodik és néhány specifikus felvételben. Ez felerősítette a társrendezés dinamikáját.

AV: És van persze egy pár generációnyi korkülönbség közöttünk. Érdekes, hogy ezen egyáltalán nem gondolkodtunk, még akkor sem, amikor te sokkal gyorsabban értél föl a lépcső tetejére, mint én. Modellek voltunk egymás számára. Én legalábbis így érzem, mert miközben filmeztem, ahogy te dolgozol, felmászol az emelvényekre; rólad és a munkádról is portrét készítettem. És téged is érdekelt, hogy én hogyan dolgozom, már amennyire az elhomályosuló szemeimmel látni véltem.

JR: Igaz, megpróbáltuk azt is megmutatni, mi történt a látásoddal. Helyetted is látni akartam, jobban, mint te, aki homályosan látsz... főleg távolra. Lefotóztam a szemeidet és jó messziről megmutattam. És a lábujjaidat is.

AV: Tényleg, a lábujjaim. Magamban folyton kuncogtam az ötleteiden. A folyamatos froclizáson, de azon is, ahogy a barátságunkról kitaláltál képeket. Tény és való, osztozunk a helyek és formák felfedezésének vágyában.

JR: Szeretnék beszélni még egy fontos dologról: mindenki, akivel találkoztunk, tanított nekünk valamit. És vice versa.

AV: Amikor az autószerelőnek meséltünk a kecskékről, azt mondta: „Ma is tanultam valamit. Elmondom majd másoknak is.”

JR: Egyik embertől a másikig, egyik gondolattól a következőig haladtunk. A film valójában egy kollázs.

Valóban, az egész film egy kollázs. Ahogy JR felragasztja a hatalmas fotókat a falakra, és Agnès a filmjeit használja kollázsként, rímekkel és vizuális fejtörőkkel.

AV: Szeretem, hogy a vágás folyamata egy montázs, kollázs szójátékokkal a képekről, melyeket kitarunk, és nem kell azt mondanunk, hogy első fejezet, második fejezet, stb. Néha úgy vizualizáltam a montázst, mintha egy egymásra rímelő szósorozat lenne: arcok, falvak, kollázsok, megosztás, tengerpart (franciául egymásra rímelő szavak: visages, villages, collages, partage, rivage).

Meséljenek a tengerparti betontömbről.

JR: Gyakran járok Normandiába motorozni a tengerpartra, és felfedeztem egy helyet, ahol egy világháborúból ottmaradt német blokkház tömbje lezuhant a szikláról és beágyazódott a parti homokba. Említettem Agnèsnek, de nem tűnt úgy, hogy érdekelné. Aztán egy nap megemlítettem a városka nevét és akkor beugrott neki valami.

„Várj, én ismerem Aubin-Sur-Mert, jártam ott az ötvenes években Guy Bourdinnel.” Elvittem oda, ő pedig megmutatta Guy Bourdin *(a szerk.: francia fotográfus, a 20. század második felének egyik legjelentősebb divat- és reklámfotója)* házáat a közelben. Elővette a fotókat, amiket ott készített róla. Együtt sétáltunk a parton, amikor azt kérdezte: „Miért ne tennénk őt ide?” A fotó felragasztása kegyetlen munka volt, mert gyorsan kellett haladnunk. A betontömb hatalmas volt, a dagály meg közeledett.

AV: Úgy fotóztam le Guy Bourdint, hogy kinyújtott lábbal ült a földön, de te arra gondoltál, hogy kicsit meghajlítva ragasszuk fel, így a bunker bölcsővé változott, ami egy fiatal férfit ringat. Nagyon megindított, hogyan alakult át a fotó jelentése ilyen gyorsan. Aztán huss, jött az ár, és lemosta az egészet.

A film végi szekvenciában annak a bizonyos fotónak az élménye a projekt tökéletes illusztrációja: hogyan születik, hogyan fejlődik és hogyan tűnik el a kép.

JR: A film ezt fejezi ki és a barátságunkat, ami túlnőtt ezeken az élményeken. Ami a szemeddel történik, nagy hatással volt rám. Felzaklatott, és a film tárgyává is vált.

AV: Ez azért talán túlzás, de az igaz, hogy a szem és a tekintet fontosak a munkádban és a filmben is. Te tisztán látsz, ami segít az én homályos látásomon, és paradox módon te mindig a sötét napszemüvegid mögé rejtetted a szemedet. Meglepjük egymást. És azt különösen remélem, hogy a nézőket is meglepjük a kapcsolatunkkal és a fantasztikus személyes történetekkel, amiket gyűjtöttünk. Soha nem felejttem el némelyikük mondatait.

Co-funded by the
European Union

Creative
Europe
MEDIA

magyarhangya.hu/film/arcelek-utszelek/

